

ПРИСЛІВ'Я АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ: ОНТО-ГНОСЕОЛОГІЧНА СИНКРЕТА

С.О. Швачко, докт. філол. наук (Суми)

У статті осмислюються прислів'я англomовного дискурсу (об'єкт дослідження), їх природа та способи ідентифікації (предмет дослідження). Мета роботи полягає у розпізнанні самоорганізації, самоконтролю та самодобудови зазначених комунікативних одиниць, процесів їх еволюції та функціонування. Комплексний підхід до вивчення поставлених завдань зумовлюється природою досліджуваної парадигми – її енергією, матерією та інформативністю. Звертається увага на структурно-семантичній параметризації об'єкта дослідження. Вперше розмежовуються прислів'я та приказки за їх базовими функціями – відповідно комунікативною та номінативною. Параметри малих текстів (прислів'я, афоризми, загадки) вимірюються у роботі за формулою семантичної дистанції. Близькими інгерентно виступають прислів'я та загадки ($D = 0,25$). Дистантними є прислів'я та афоризми, їх $D = 0,75$. Метазнаки творчого пошуку подаються у роботі з теоретичними обґрунтуваннями та ілюстративною емпірією. В роботі окреслюються перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: англomовний дискурс, афоризми, загадки, онто-гносеологічна синкрета, приказки, прислів'я.

Швачко С.А. Пословицы англоязычного дискурса: онто-гносеологическая синкрета. Исследуются коммуникативные единицы англоязычного дискурса так называемого малого жанра – пословицы, афоризмы, загадки. Фокусируется внимание на поверхностных и глубинных структурах указанных текстов, их расхождениях. Впервые эти субпарадигмы различаются по базовой функции – регулирующей для пословиц, лингво-креативной для афоризмов, контролирующей для загадок. Впервые формализуется семантическая дистанция указанных текстов: у пословиц и афоризмов $D = 0,75$, у пословиц и загадок $D = 0,25$. Выдвигается тезис об абсолютном расхождении пословиц и поговорок: первые реализуют коммуникативную функцию, вторые – номинативную. Пословицы принадлежат к предикативным конструкциям, поговорки – к непредикативным словосочетаниям, к номинациям частей, блоков пословичных единиц. Комплексный подход к объектам исследования обусловлен природой объектов осмысления – их энергией, материей, информативностью. В работе используется целый корпус метазнаков творческого поиска, которые эксплицируются и предлагаются для дальнейшего обсуждения. Намечаются тенденции дальнейшего исследования.

Ключевые слова: англоязычный дискурс, афоризмы, загадки, онто-гносеологическая синкрета, поговорки, пословицы.

Shvachko S.O. Proverbs of the English discourse: onto-gnoseological syncreta. The article in question deals with the English proverbs, their onto-gnoseological endozone identification. Attention is being focused upon the phenomena of self-organization and self-control i.e. the evolution, function and modification. The complex consideration of the research items are being objectified by the modern linguistic tendencies and topically textocentric approach. The question of the structural and semantic parameters of proverbs is prior in the research considering modification patterns in terms of the outer and inner structures of proverbs. The proverbs in dichotomy with sayings are considered to be greatly apart in their functions: communicative – for proverbs and nominative – for sayings. Divergence consists in that: proverbs are predicative utterances, sayings are parts of them (blocks of sentences). Semantic distance between proverbs, aphorisms and riddles is formalized: proverbs :: aphorisms is equal to 0.75, proverbs :: riddles is equal to 0.25. For the first time the discrepancy of these small texts is verified objectively. Basic research metasigns are verbally explicated and empirically illustrated. The further investigation is being welcome.

Key words: aphorisms, discourse, English, onto-gnoseological syncreta, proverbs, sayings.

У статті йдеться про параметри англомовних прислів'їв. Обрані за об'єкт дослідження, вони не втрачають актуальності у сучасній лінгвістиці. Предмет дослідження – їх структурно-семантичні ознаки, ригористичне представлення тематичних та рематичних блоків, домінантність дидактичної функції, дієвість чинних атракторів та репелерів додають своєчасності такій науковій розвідці. Матеріалом пошуку слугують відповідні корпуси лексико-графічних джерел, емпіричний матеріал художнього англомовного дискурсу [12] у режимі автор – читач на матеріалі вербального омовлення за канонами мови та результати досліджень учених з релевантних питань. Новизна результатів роботи, описаних у статті, полягає в емпатії до модифікації прислів'їв, еволюції на етапі *post factum*.

Мета нашого пошуку полягає в розпізнанні онто-гносеологічної синкрети прислів'їв на матеріалі їх поверхневих та глибинних структур. Завдання наукового дослідження охоплюють:

- осмислити структурно-семантичні параметри англійських прислів'їв на етапах їх становлення та функціонування;
- ідентифікувати базові компоненти композиції прислів'їв;
- верифікувати методологічне обслуговування та робочі терміни творчого пошуку;
- змодельовати розбіжності приказок і прислів'їв;
- формалізувати статус опозицій прислів'я::загадки, прислів'я::афоризми, розпізнати їх основні розходження;
- визначити тенденції модифікацій англомовних прислів'їв і подальших досліджень.

У роботі передбачається осмислити релевантні проблеми структурно-семантичного буття об'єкта, його становлення, еволюції. Онтологія прислів'їв потребує адекватного методологічного обслуговування. Поряд із синергетичним аналізом [9] у статті використовується ціла парадигма методів – статистичний, текстовий, дистрибутивний, комплексний аналітичний, синтетичний, дефінітивний, концептуальний та ін. [12].

Новизна теми перегукується з актуальністю поставлених завдань, осмисленням становлення та функціонування об'єкта. Практична цінність ро-

боти уможлиблюється використанням результатів дослідження у навчальному процесі.

На сучасному етапі лінгвісти фокусують увагу на дослідженні комунікативних одиниць (КО), які експлікуються тенденціями сьогодення, актуальністю текстоцентричних проблем, емпатією до питань онтології текстів, дискурсивним спрямуванням [6; 12]. Вельми валідними є англомовні прислів'я з огляду на їх ущільненість, безфабульність, образність, етноспецифіку [5; 13; 15] та значний комунікативно-прагматичний потенціал. Актуальність теми об'єктивується новітніми методологічними засадами – зростаючим інтересом до проблем стабільних змін референтів на векторі онтології та гносеології, вивченням складної природи прислів'їв на векторах лінійної та нелінійної модуляції. Об'єкт дослідження – прислів'я англомовного дискурсу – осмислюється в роботі на засадах сьогодення за принципами самоорганізації, самобудування та самоконтролю.

Немає людини, яка б не користувалася короткими, глибокими за змістом висловленнями – прислів'ями. Свої спостереження, уподобання люди віками фіксували в ущільнених, красномовних малих текстах про соціальне життя та моральні канони, серед них про суспільні вади, пороки, недогляди, радість, страждання, сльози і сміх, любов і гнів, віру і безвір'я, правду і кривду, чесноти і обман, працьовитість і лінощі. Прислів'я створюються народом (пор. англ. *folklore*), вони є колективними творіннями, які семантизують найрізноманітніші куточки людського життя, мають давні витоки. Першоджерела висловлень резонують у пам'яті народній. Авторство носить колективний характер. Прислів'я – це скрите бажання, це – сьогоденні думки про майбутнє. Прислів'я *The wish is father to the thought*, що приписується Ю. Цезарю, стало афоризмом автобіографічного гатунку. Мудрість прислів'їв – мудрість народна. З'являються прислів'я на векторі «Прислів'я про прислів'я»; побутова тематика з часом збагачується вкрапленнями у наукову картину світу. Пор. укр.: *Прислів'я – короткий вислів, притча, іноскання, життєвий вирок, ходячий розум народу, який переходить у приказку або простий зворот мови, що сам за себе говорить* [5, с. 274]; *К слову йде й прислів'я; Не всяка пословиця при всіх гово-*

ряться; *Пословиця в своєму краї пророчиця* [7, с. 483];

*Поговірка – квітка, пословиця – ягідка;
З пословиці, як і з пісні, слова не викинеш;
На пословицю нема ні суда, ні розправи;
Пословиці ні обійти, ні об'їхати* [5; 10].

Пор. англ.: *Proverbs are mental gems gathered in the diamond fields of the mind; As the country, so the proverb;*

*A man's life is often built on a proverb;
There is no proverb which is not true;
A proverb is an ornament to language;
Proverbs are the abridgments of wisdom;
The genius, wit, and spirit of a nation are discovered in its proverbs;*

*Proverbs are the daughters of daily experience;
And what are proverbs but the public voice* [15].

*Proverbs and conversation follow each other;
Proverbs are the lamps to words;*

Proverbs bear age and he who would do well may view himself in them as in a looking-glass [13].

Прислів'я як компарабельні одиниці включають елементи порівняння, метою роз'яснення яких є дидактичні настанови, рекомендації, моральні цінності, культурні досягнення, тощо. Ведучими у прислів'ях є антропокомпоненти – адресант, адресат (перфоматор) та представлені у тексті образи. Перфоматор не є маркованим, але він є основним об'єктом впливу. Прислів'я атракують тріаду адресант – текст – адресат. Адресант – це колективний автор ословленого твору. Адресат фізично відсутній у прислів'ях, але при цьому він стимулює появу прислів'їв. Відповідальними за цей процес виступають атрактори та репелери [9]. Вони є дизайнерами поверхневих та глибинних структур, стоять на сторожі останніх, коригують їх еволюцію, функціонування та модифікацію. Проблеми становлення, актуалізації прислів'їв не є білими плямами у науковій літературі [2; 5; 7; 13; 15]. До малодосліджених тяжіють теми матеріалізації, енергії та інформативності прислів'їв. Прислів'я потребують порядку параметризації, наукової ідентифікації адгерентних понять, верифікації дії атракторів та репелерів [9]. Об'єкт дослідження, як і фразеологічні висловлення, позначений ущільненістю, образністю, високим антропоцентризмом, дидактичною валоративністю, предикативністю

суджень, побутовою топікальністю та розмовним стилем. Вихідними джерелами прислів'їв є ситуації, красномовне оформлення яких генерувало породження відповідної парадигми. Етимони прислів'їв повторюються в різних жанрах художнього дискурсу. Спрацьовує кругообіг семантичного дизайну: від ситуації – до прислів'я, і знову – до прислів'я із відповідною ситуацією. Прислів'я потребують адекватного лінгво-когнітивного осмислення. Рухливість прислів'їв простежується зокрема в трансформаціях приказка ↔ прислів'я. Конструювання типу *cry for the moon* / *неможливо* приймається за приказку, номінативну одиницю (НО), яка позбавлена вербального застереження. Розширення приказки відповідними словами створює ефект емердженту закінченої думки. Пор. *Don't cry for the moon, only fools cry for the moon* / *Дурні думкою багатіють*. Маємо тут синкрету інформації та дидактичного застереження, а це об'єктивує статус прислів'я як комунікативної одиниці (КО).

Джерелами прислів'їв вважають людський досвід, його реєстрацію у народних піснях, казках, байках, анекдотах – в основному, у малих текстах. Прислів'я відрізняються від приказок. Останні асоціюються з НО, перші – з КО. Прислів'ям притаманний статус закінчених речень та прагматичної настанови. Спільними ознаками є художня образність та взаємна трансформація. Пор.: *A stitch in time / вчасно :: A stitch in time saves nine / Роби все вчасно!*; *When two Sundays / ніколи :: When two Sundays come together / коли рак свисне, цього ніколи не трапиться*.

Межі між приказками та прислів'ями не завжди є прозорими. Їх розмежування фокусується в процесі виявлення домінантних функцій: номінативної – у приказках, комунікативної – у прислів'ях. Без останньої прислів'я позбавляються статусу КО. Прислів'я позначені ускладненою семантичною структурою, як такою, що матеріалізує повчальний вплив на читача, а також – повноту змісту в ущільнених формах. Приказки позбавлені статусу комунікативно-ситуативного судження, присуду. Це – образи слів, блок судження, частина прислів'я. Прислів'я та приказки відкриті процесам становлення та модифікації. Вони відкриті самоорганізації, включаючи інволюцію (зворотний

рух назад). На часі актуальним є осмислення нелінійного ризоматичного руху, відмінного від канонізованого лінійного патерну [9]. Основним маркером приказок є синтаксична незакінченість. Приказка називає предмети, явища, факти. Прислів'я емпатує висловлення закінченої думки, обґрунтовану оцінку, присуд та зауваження [4]. Їх ілюктивна сила впливає на перформативне рішення читача (адресата). Останнє, думається, співпадатиме з авторською інтенцією.

Образність прислів'їв та приказок слугує художньому модусу порівнюваних одиниць в комунікативній (а) та номінативній (б) функціях. Пор.:

а) *One swallow doesn't make summer*

He that sows the wind will reap the storm

Practice makes perfect

Better late than never

б) *as slippery as an eel*

as black as coal

as blue as the sky

as strong as an oak

Конструювання (а) як закінчені, ущільнені, розмовні КО, тяжіють до жанру прислів'їв. Вони, як й інші фразеологізми, здатні семантично та комплікативно ускладнюватися, добудовуватися, розширюватися, модифікувати форму та зміст. Ущільненість текстів корелює з кількістю залучених образів, які представлені на перетині контрастів (традиційних та курйозних) типу *growi – час (time – money)*, *дія – результат (practice – perfect)*, *птаx – літо (swallow – summer)*. Ущільненню підлягають не лише речення, а й вирази. Так, словосполучення *OE all swv* лексикалізувалось у прислівник *also* [14, с. 26], який компресувався у лексему *as*. Остання генерувала омоніми *as₁* – сполучник *та as₂* – прийменник. *As₁* є синтаксичним формантом прислів'їв (а), а *as₂* слугує приказкам (б).

Пор. а)

– *As well be hanged for a sheep as for a lamb.*

Prov. Corresp. / Сім бід – один одвіт; раз кози смерть; Why should I be civil to you? I may as well be hanged for a sheep as a lamp (B. Shaw) [2, с. 29];

– *As the days grow longer, the storms are stronger. Prov. Corresp. Чим дальше в ліс, тим більше дров; they sow, so let them reap. [Syn.*

As you brew, so must you drink (or as you have brewed, so shall you drink); as you have made your bed, so must you lie (or sleep) on it; as you made your bed, so you must lie on it; as you sow you shall mow]. Prov. Corresp / Яке посієш, таке й пожнеш; хто як постеле, так і спатиме [2, с. 29];

– *«So, Jim,» said the doctor sadly, «here you are. As you have brewed, so shall you drink, my boy» (R. L. Stevenson); This was her punishment for having made a mistake. She had made her bed, and she must lie on it (T. Dreiser); You're no men, and you reap no fruits of men, but the fruits of sin! As ye sow, so shall ye reap (H. Fast) [2, с. 29];*

– *As thick as flies / У великій кількості.*

The newspaper men – as thick as flies about the halls of the state capitol at Springfield, and essentially watchful and loyal to their papers – were quick to sense the true state of affairs (T. Dreiser) [2, с. 28].

– *In about half an hour they were as thick as thieves again (M. Twain) [2, с. 28].*

Або б):

– *as cross as two dogs over one bone, as cold as an icicle; as white as snow [2, с. 28];*

– *As things go. Colloq / За таких обставин; за неперішніх умов;*

As things went, fifty cents was a good deal of money (H. Fast);

– *As thick as thieves (at a fair). Colloq / Дуже дружні, спаяні міцною дружбою; водою не розлити [2, с. 28].*

У прислів'ях *as₁* корелює з предикативними конструкціями; у приказках *as₂* вживається з НО. Таким чином спрацьовує ще одне розходження між приказками та прислівниками на синтактико-семантичному рівні.

Прислів'я – найкоротші фольклорні нелітературні твори, які верифікуються їх формою та змістом. Це – безфабульні тексти, без заголовку, без імені автора, без згадки про адресата. Іntenція цих текстів полягає в настановах, побажаннях, рекомендаціях адресату стосовно норм соціалізації його поведінки. Ущільнення, компресія, пропуски, субституція є валідними прийомами подачі прислів'їв як семіотичних знаків. Серед останніх виокрем-

люються номінативні одиниці (НО) та комунікативні одиниці (КО).

Прислів'я як КО не позбавлені рис аналогії, контрасту та фрактальної ітеративності. Живе слово прислів'їв живе в їх поліфункціональності за ведучим принципом – дидактичності. У поверхневій структурі цих КО базовими є блоки теми (Т) та реми (Р), що спрацьовують у патернах: Т+Р, (Т)+Р, Т+(Р) – ущільнено, об'ємом в одне-два речення, в експліцитному та імпліцитному представленнях. Наприклад: *Live and learn/ Вік учиш* (1), *Don't run before a policeman / Не біжи поперед батька в пекло* (2), *Rome was not built in a day / Київ не зразу будувався* (3). У першому реченні тематична синкрета омовлюється адекватно, ущільнено та частковою еквівалентно. У другому реченні дидактична функція позначається предикативно. Спрацьовує адекватний переклад з частковою еквівалентністю. В третьому реченні етноспецифічні образи не заважають дії дидактичної функції.

Теми та реми корелюють із компарабельними образами, які препарують ословлений вплив на читача – пасивного, але зацікавленого в інформації прислів'я. Прислів'я повчають адресатів на міжмовному та міжкультурному векторах корелюючих мов. Їх трансляція, передача іншою мовою є вельми валоративною для осмислення первинного та секундарного корелятивів.

У наступному випадку тематичний блок тісно інтегрує з ремою, тому коментування у художньому тексті є доречним: *Appearances are deceitful. Prov. Corresp. / Зовнішність оманлива; «Appearances», cried Jones, «are often deceitful; men sometimes look what they are not» (H. Fielding) [2, с. 19].*

Лексикографи нагадують нам про існування прямих директив, про що свідчать коментарі класиків: *Ask no questions, and you'll be told no lies. Prov. / Не став питань, і тобі не скажуть неправди (говорять дитині);*

«Drat that boy,» interposed my sister, frowning at me over her work, «what a questioner he is. Ask no questions, and you'll be told no lies» (Ch. Dickens) [2, с. 24].

Адресант тематичного блоку прислів'їв поліаспектно та афористично наказує / рекомендує /

нагадує читачу про норми його морально-етичної соціалізації. Тематичний блок при цьому є оцінним стартом для монологічної бесіди адресанта, в той час як адресат не візуалізується, залишається віртуальним слухачем. Ущільненість є адгерентною величиною, дименціональні ознаки якої не вимірюються кількісними показниками, спрацьовує тут десемантизація вихідного тексту. Адекватний переклад зберігає прагматику корелюючих текстів. Еквівалентний переклад вказує на відповідність, конгруентність компарабельних одиниць прислів'їв.

Імперативні вирази утворюють топікову парадигму синонімів як таких, що мають різне лексичне оформлення, але спільний прагматичний дизайн. У К.Т. Баранцева [2] валідними є зауваження про конгруентні аналоги прислів'їв. Імперативні прислів'я позначають вплив на читача граматичною формою (категорія наказового способу) та семантико-прагматичним наповненням лексики. Дидактична функція позначена плеоназмом – *живе слово прислів'я живе*. Ущільненість вербалізованого тексту спрацьовує в еліптичних конструюваннях. Пор. англ.: *out of sight, out of mind; least said, soonest mended; much gold, much care; forewarned, forearmed.*

Образна форма може бути алогічною, неочікуваною. Пор. англ.: *If you are open minded your brain will full out; Eat well, stay well, but die anyway.* Прислів'я з імпліцитною ремою (без вербального представлення) потребують коментування з боку майстра слова. Пор.: *Beauty is in the eye of beholder (or gazer). Prov. Corresp / Люди здаються красивими тому, хто їх любить; A pack-saddle, like beauty, may exist only in the eye of the beholder (O. Henry); Most true it is that «beauty is in the eye of the gazer» (Ch. Bronte) [2, с. 43].*

Канонізованим у практиці лексикографів стало правило подавати варіанти, синоніми англійських прислів'їв, їх перекладацькі відповідники на інтра- та інтерлінгвальних векторах: *Bad news has wings. (Syn. and Var. bad news travels fast (or quickly); ill news comes apace; ill news flies (or travels) fast.). Prov. Corresp. / Погані вісті не лежать на місці; «When you come to me this evening, not a word, of last night. Ill news travels fast, and they will know it soon enough» (Ch. Dickens) [2, с. 37].*

У народі кажуть *So many people so many minds*. Цей вираз є узагальнюючим відповідником прислів'їв з конкретними референтами типу англ. *ass, bird, horse, dog: Ass is known by its ears (Syn. A bird may be known by its flight; a good horse cannot be of a bad colour.) Prov. Corresp. / Видно птаха по польоту; (усно видно пана по халлявах) [2, с. 27]; Barking dogs seldom bite. (Var. Dogs that bark at a distance don't bite at hand; great barkers are not biters.) Prov. Corresp. / Компа собака багато бреше – мало кусає; бійся не того пса, що лає [2, с. 38].*

У КО *Does your mother know that you are out?* зауваження семантизується у сленговому квесетиві «*Не варто повчати старших*», «*Молоко на губах ще не висохло*». Сема «do not do» вибирає дієслівні патерни для омовлення інтендованих зауважень адресанта. Компонент *Don't* компактується з дієслівними конкретними образами – додатками *Don't count chickens until they are hatched*. Ч. Діккенс поміщає наступне прислів'я у прозовий художній текст, нагадує читачам про його статус моральної настанови: *Be just before you are generous. Prov. / Перш за все, будь справедливим, а потім великодушним; There is a most remarkably long-headed, flowing-bearded, and patriarchal proverb, which observes that it is the duty of a man to be just before he is generous (Ch. Dickens) [2, с. 50].*

Серед прислів'їв англійської мови виокремлюється група текстів, які починаються з дієслова у наказовій формі – імперативи. Дані фразеологізми представляють одночленні речення на позначення асертивів позитивного або негативного наповнення. Образи прислів'їв у процесі поляризації запозичуються з побутових доменів. Неімпліковані поради, зазвичай, ословлюються структурами із *Do* та *Don't*. Нижчеподані прислів'я уподібнюються афоризмам – красномовним та влучним: *Be or not to be, to. (W. Sh.) / Бути Чи не бути?; вирішальне питання, основа чогось; «To be or not to be? that is the question», Says Shakespeare (G. Byron) [2, с. 54]; Be slow to promise and quick to perform. Prov. Corresp. / Краще не обіцяти, як слова не здержати; But if Agronsky puts in a good word for me, I'm solid with you (H. Fast) [2, с. 55].* Зазначені приклади заслуговують на особливу ува-

гу стосовно питання класифікації. Статус конструювання зазвичай коментується у релевантних ситуаціях: *Be slow to promise and quick to perform. Prov. Corresp. / Краще не обіцяти, як слова не здержати; But if Agronsky puts in a good word for me, I'm solid with you (H. Fast) [2, с. 55].*

Антропоцентричність прислів'їв є наскрізною з огляду на наявність комунікантів та задіяних у текстах образів. Паспортизація прислів'їв інтегрована полімодальними та полівекторними чинниками. Прислів'я зберігають пам'ять історичних подій, місць слави, міфологем та культурем. Етноспецифіка прислів'їв є алюзивною та валоративною. Збереження у текстах антропоцентричних компонентів надає науковцям наснаги для осмислення синергетичного буття мови, її добудови та енергії.

Власні імена входять в ендосферу прислів'їв:

Rome was not built in a day.

Prov. Corresp. Враз нічого не робиться, Київ не відразу збудований.

«Have you received intelligence respecting the robbery?»

«Why, ma'am, no; not yet. Under the circumstances, I didn't expect it yet. Rome wasn't built in a day, ma'am» (Ch. Dickens) [2, с. 301].

Christmas comes but once a year. (Syn. Every fox must pay his skin to the player; there is no trader who does not meet with losses; it is a lucky eel that escapes skinning).

Prov. Corresp. Минеться коту масниця, не завжди коту масниця.

And what they want they take in beer,

For Christmas comes but once a year.

She said to herself, in her bitter way, «It is a lucky eel that escapes skinning» (G. Eliot) [2, с. 87].

Queen Ann (or Elizabeth) is dead. Це вже старе, чули, відкрив Америку, нічого нового.

«What's the news, Mr. Neverout?»

«Why, Madam, Queen Elizabeth's dead» (J. Swift). (See Dutch have captured Holland) [2, с. 294].

Jack of all trades is (or a) master of none, a. Prov. Corresp. Коли за все візьмешся, то нічого не зробиш.

I am a Jack of all trades and a master of none (J. Conroy) [2, с. 205].

Miss Nancy. Манірна, скрупульозна дівчина; зніжений, розпещений хлопець.

They used to call me Miss Nancy when I was a small chap (M. Twain) [2, с. 245].

Експліцитні засоби директивних прислів'їв розглядаються поляризовано в негативних та позитивних оцінках референта. Ілокутивна сила пронизує прагматичні орієнтири прислів'їв – вплинути на читача мовленнєвими актами вимог, заборон, застереження, заклик, провокування, перформування поведінку адресата з огляду на етично-моральні цінності соціуму. Виховна сила прислів'їв діє декларативно, спонукально, ущільнено за низкою доказів на користь доброзичливих побажань та рекомендацій. Адресат стабільно продовжує «мовчати», прислухаючись до поради адресанта. Пасивність слухача є оманною: прислів'я продовжують діяти, впливати на поведінку адресата. Верифікується ця теза станом, еволюцією, функціонуванням прислів'їв. Останні не тільки реалізуються у мовленні та мовленнєвій поведінці [1], а й постійно модифікуються в ендозонах поверхневої та глибинної структур. «Режисерами» цих процесів виступають іманентні сили атракторів та репелерів [9], які встановлюють, регулюють параметризацію прислів'їв, модифікуючи їх глобальну структуру. Прислів'я підвладні поліфункціональності, реалізуючи поспіль оцінну, дидактичну, образну, інформативну, текстотворюючу та епідигматичну функції. Домінантною є синкретична функція, інформативно-впливова, яка позначається експліцитно та імпліцитно, при цьому облігаторною є присутність регулятивної, дидактичної функції. Оцінна функція прислів'їв надихає регулятивну, впливову функцію на мовленнєві акти настанови, рекомендації, погрози, позитивної та негативної конотації. Оцінно-спонукальні висловлення розкривають сторінку таксономії прислів'їв за семантико-прагматичним критерієм.

Аксіологічний характер пізнання є вельми ургентним в річущі осмислення єдності – синкрети лінгво-когнітивних процесів. Аксіологічний – обов'язковий компонент позначення референта. Оцінка має семантичний дизайн. Вона вмотивована негативним або позитивним змістом. Оцінка подається для адресата. Оцінювання має щільне представлення у прислів'ях. Спрацьовують при

цьому різні чинники – емоційний, естетичний, утилітарний, моральний, соціальний, стандартний тощо. Оцінка – це соціально усталене, матеріалізоване позитивне/негативне осмислення ідеї. Оцінка маркована експліцитно або імпліцитно. Параметризація оцінки включає адресанта, адресата, референта, стандарти оцінювання, атрактори та репелери кодування, спонукальну інтенцію, експресивне ословлення, соціальні преференції. Оцінне значення пронизує диктум та фактум [4] висловлення як такого, що спонукає адресата до реалізації ідеалізованої моральної моделі поведінки, до актуалізації комунікативної інтенції автора. Негативна оцінка стимулює зміну поведінки адресата на кращі патерни, вербалізує осуд негожої манери, моделює виправлення неопозитивного стану справ. Спонукування таким чином є неможливим без звернення до оцінки. Це – прагнення запобігти небажаним діям. Це – ілокутивний потужний мотив бажаного перфомативу. Це – інтеграція спонукування та загальної або часткової оцінки. Це – ословлення, представлені в основному низкою ад'єктивів та субстантивів. Для того, щоб позначати оцінку, необхідно мати позначуване, оцінюваний денотат. Оцінки «мало» та «багато» семантизуються адресно. Ці оцінки є компарабельними між собою та по відношенню до результатів аксіології [7; 8]. Не завжди *багато* має однойменну сему, позитивну оцінку. Пор.: англ. *More than enough is too much*; укр. *Що занадто, то не здорово*. Вагомим є оцінювання в режимі «багато»: «мало»:

Great talkers are little doers / Хто багато говорить, той мало робить;

Be swift to hear, slow to speak / Говори мало, слухай багато, а думай ще більше.

Це положення матеріалізується у цілій низці прислів'їв англійської та української мов.

Much ado about nothing / Багато розмови, а розуму мало.

A small leak will sink a great ship / З великої хмари та малий дощ.

Мало може семантизувати позитивне оцінювання:

A little spark kindles a great fire / З малої іскри великий вогонь (буває).

A small rain lays great dust / З малої хмари великий дощ буває.

Better less, but better / Краще менше та краще.

Children, when they are little, make parents fools, when they are big they make them mad / Малі діти їдять кашу, а великі – голову нашу.

Підсвідомо вважаємо, що БАГАТО більше ніж МАЛО:

*Too much love of the parent corrupts the youth / Дитині дай волю, так сам підеш у неволю;
To make a mountain out of a molehill / Робити із мухи слона;*

Many men, many minds / Скільки голів, стільки й умів;

The more haste, the less speed / Тухіше їдеш, далі будеш.

Парадоксальними та неочікуваними є іронічні висловлення типу англ.:

The more we study, the more we know;

The more we know, the more we forget;

The more we forget, the less we know;

The less we know, the less we forget;

The less we forget, the more we know;

What is the use of study?

Перевернуте алогічне висловлювання стилізується позитивними елементами, з ефектом оцінювання «навпаки» [9]. Поляризація спрацювала у комедійному представленні дидактичної настанови. Напрямок несерйозного представлення є полярними по відношенню до серйозного бачення референтів такими, що позбавлені здорового глузду та канонізованих лакун [1].

Поняття БАГАТО та МАЛО корелюють з пізнавальним процесом, результати якого ословлюються точно або невизначено, неточно або приблизно, апроксиматично або індефінітно. Семантизація понять БАГАТО та МАЛО актуалізується у кластері прислів'їв з однойменними лексемами. Контрастивний аналіз зазначеної парадигми верифікує спостереження та обґрунтування тези про те, що прислів'ям, як малим текстам, притаманне явище семантичної щільності та девіації. Тема-рематична щільність включає синкрету, діаду інформативності та спонування. Пор.:

All cover, all lose / Багато бажати – добра не бачити;

Drinking a lot, living a little / Багато пити – мало жити;

Deeds, not words. Actions speak louder than words / Більше діла, менше слів;

Store is no sore / Кашу маслом не зіпсуєш.

Прислів'я із семою «мало» утворюють декілька семантичних кластерів на позначення індефінітної оцінки:

Brevity is a soul of wit / Коротко і ясно (багато в декількох словах);

Truth needs not many words / На правду мало слів.

Компаративна валоративність спрацює у контрастивному симбіозі:

Hungry bellies have no ears / Слів густо, а в животі пусто;

Too many truths are untruth / Сума правд є неправдою;

Many hounds may soon worry one hare / Де багато гончих – там зайцю смерть;

Many hands make light work / Де руки й охота, там скоро робота;

The more I sleep the less I live / Хто багато спить, той мало живе.

Прислів'я інтендують побажання добра, анігіляцію зла, недобррозичливих вчинків, моральних ляпсусів. Прислів'я – це компресовані малі тексти моралізаторського наповнення такі, що пропагують кращий досвід та креативну думку.

Дидактична цінність досліджуваних текстів полягає в ідентифікації чинників текстоутворюючого буття (атракторів та репелерів) [9], лінгвокреативних аспектів номінативних та комунікативних одиниць у перекладацькій практиці [11]. Дидактичний підхід до прислів'їв передбачає наявність компетентної грамотності (культурної та лінгвістичної), механізму кодування та декодування, образності викладу, уміння ословити об'єкт. Поляризація осмислення відбувається за семантичним наповненням референта, а прагматика – за співставленими маркерами їх омовлення. Порівняння пронизує прислів'я від самого становлення до функціонування та модифікації. Порівняння спрацює в явищах аналогії, контрасту, часткового опредмечення та ітеративних елементів. Відсутність цих факторів свідчить про появу лакунарних, пустих місць на лінійних та нелінійних векторах буття. Постійно діючими є соціальні та лінгвістичні чинники, вивчення яких є синкретичною справою, поєднанням онто-

логічних та гносеологічних підходів до розуміння категорії системності [9].

Лексеми із наївної картини світу представлені гідно у фразеологічних полілексемних одиницях типу англ.: *Little things amuse little minds; Much ado about nothing; Much water has flown under the bridges since that time; Too many cooks spoil the broth; There has been many a peck of salt eaten since that time; Many a little makes a mickle; least said and soonest mended; to make less of something.*

У корпусі англійських позначень БАГАТО, МАЛО виокремлюється група одиниць з маркованими семами, на які посилаються при тлумаченні паремій на інтралінгвальних та інтерлінгвальних векторах. Пор.: *Too many truths are untruth / Сума правд є неправда; Great talkers are little doers / Хто багато говорить, той мало робить; Deeds not words; Actions speak louder than words* – укр. *Більше діла – менше слів*; англ. *Be swift to hear, slow to speak* – укр. *Говори мало, слухай багато, а думай ще більше*; англ. *a small rain lays great dust* – укр. *З малої хмари великий дощ буває*. Семантична спустошеність простежується також у фразеологізмах з іншими квантитативними одиницями, які зазвичай еволюціонують від предметного значення до кількісного (точного, а потім – розмитого та спустошеного). Пор.: англ. *Two heads are better than one; to miss a mile; thousands of pardons; inches of love; scruples of conscience; ells of beer; span of life, bushels of girls; fathoms in deep love; one in a thousand*; укр. *борода з лікоть, а ума з ніготь; як обступили от грамоти на аршин, то вона од тебе на сажень; пучок радості, купка осель, баняк розуму* тощо.

Малої форми тексти позначені суміжністю диференційних ознак, можливістю трансформацій, ущільненням інформації, компресією думки. Прислів'я – стійке висловлення дидактичного характеру, що виділяється клішованістю, афористичністю та сентенційністю. Класичні прислів'я відмежовуються від приказок комунікативно-прагматичним декором та синтаксичною завершеністю. Малі тексти (прислів'я, афоризми, загадки) мають спільні

та розхожі ознаки. До перших ознак атрактує чинник об'єму. Ці тексти мають невеликий обсяг. Пор.: *A rich man is nothing but a poor man with money* (G. Mencken); *Discontent is the first step in the progress in a man or nations* (O. Wilde); *When it is not necessary to change it is not necessary to change* (West); *We can't make you rich but we guarantee to keep you well heeled* (unauthorized). *Nothing is worth doing except when the world says it is impossible* (O. Wilde).

Загадки – також тексти малої форми. Вони валоративні до процесів верифікації формальних і змістовних структур, модифікації вихідних позицій вторинного конструювання, реалізації чинників винахідливості, розваги, оцінки, регулювання когнітивного процесу. Специфіка загадок полягає в реверсії блоків теми (шуканої величини) і реми (зазначеної, вербалізованої величини). Нагадаємо, загадки можуть бути представлені у формі питальних та розповідальних речень, які зберігають при цьому мовленнєвий акт квесетиву. Осмислення наукового статусу квесетивів потребує верифікації їх структурно-семантичного ладу, анігіляції енігматики. Пор.: *To be or not to be – that is a question?; No enemies your say? Will you walk into my parlour? Said the spider to the fly; What will Mrs Grundy sey?*

Різними є функції: у прислів'їв – дидактична (директивна, регулятивна, виховна, настановча), у загадок – контролююча (пошуки тематичного референта), у афоризмів – лінгво-креативна. Різняться ці тексти авторством: колективне – у прислів'ях та загадках, індивідуальне – в афоризмах. Стильовий декор представлений також неоднаково: розмовний – у прислів'ях та загадках, високий – в афоризмах. Формалізація семантичної дистанції у наших випадках об'єктивізує різні типи малих текстів (див. табл. 1).

Семантична дистанція між малими текстами об'єктивується за формулою:

$$D = 1 - \frac{2 \cdot q}{A + B},$$

в якій q позначає спільне значення, а $(A+B)$ – сумарні значення зазначених слів [3].

Семантична дистанція прислів'їв, афоризмів, загадок

Критерії параметрів	Прислів'я	Афоризми	Загадки	Дистанція
1. Об'єм	малий +	малий +	малий +	прислів'я::афоризми – 0,75 прислів'я::загадки – 0,25 загадки::афоризми – 0,75
2. Авторство	колективне +	індивідуальне	колективне +	
3. Стиль	розмовний +	високий	розмовний +	
4. Функція	дидактична (виховна)	лінгво-креативна (інноваційна)	контролююча (пошукова)	

Семантична дистанція D вираховується таким чином:

$$\text{прислів'я::афоризми } D = 1 - \frac{2 \cdot 1}{4 + 4} = 1 - \frac{1}{4} = \frac{3}{4} \text{ або } 0,75;$$

$$\text{прислів'я::загадки } D = 1 - \frac{2 \cdot 3}{4 + 4} = 1 - \frac{3}{4} = \frac{1}{4} \text{ або } 0,25;$$

$$\text{загадки::афоризми } D = 1 - \frac{2 \cdot 1}{4 + 4} = 1 - \frac{1}{4} = \frac{3}{4} \text{ або } 0,75.$$

Афоризми за структурним дизайном наближаються до прислів'їв. Їх розмежування експлікуються у ситуаціях, які альтернативно свідчать про креативність думки або настанови. Такі висловлення позначені синкретою та лакунарністю навпаки: те, що є лакунарним для прислів'їв, є атрактивним для афоризмів (високий стиль, індивідуальне авторство). Вирішальною силою дефініцій досліджуваних текстів є фактор функціонування. Розуміємо, чому прислів'я та афоризми часом експлікуються ідентично. Тут чинним є модус лінгво-креативної та дидактичної функцій. Невербалізована настановча функція [1] залишає за собою право на статус дидактичної (для прислів'їв) або дефінітивної (для афоризмів).

Модифікації підвладні НО та КО за чинниками негативних слів або без них, у процесах трансформації речення у слово на навпаки (речення ↔ слово), типу англ.: *Don't touch me!* → *Don't-touch-me look*; *Give me my money back or I'll kill you!* → *Give-me-my-money-back-or-I'll-kill-you expression*; *People come and go* → *come-and-go people*. Спільною для НО та КО є модифікація слів як така, що детермінована найближчим оточенням, компактуванням слів: *small beer* – *свіже пиво*, *small change* – *дрібні гроші*, *small comfort* – *невеликий комфорт*, *small deer* – *молоде покоління*, *small hours* – *ранкові години*, *small aleck* – *само-*

впевнений пройдисвіт. При цьому несинонімічність патернів об'єктивізується семантикою лексико-граматичного оточення. Пор. англ.: *He paused to drink :: He paused drinking* [1]. Модифікація НО та КО відбувається в умовах полівекторності, наявності лінійних та нелінійних парадигм на різних рівнях. Спільною для НО та КО є сила синергетики у феноменах самоорганізації, самостановлення і самоконтролю, що діють в модусах Мови – Мовлення – Мовленнєвої діяльності. Тексти, як і номінативні одиниці, піддаються процесам скорочення і пролонгації. З'являються серіали, коментарі, тексти-домисли. Як і слова, малі тексти (прислів'я, афоризми, загадки) відносяться до репродукованих одиниць [1]. Епідигматика НО і КО верифікує об'єктивність вторинних утворень, які підвладні семантичним зрушенням від буквального до фігурального, від практичного до непрактичного, від очевидного до містичного, від урочистого до гумористичного. Деривація на рівні формальних модифікацій динамічно простежується у малих текстах. Пор. англ.: *Any would not work, neither should he eat* (Bible) → *He who doesn't work, neither shall he eat*. Секондарні прислів'я отримують нове авторське дихання. Пор. англ.: *Two is company three is none* → *Three is company two is none*; *A wolf in sheep's clothing* → *A sheep in sheep's clothing* (Goose). У вторинних текстах ре-

левантною є заміна лексичних одиниць на векторі серйозне → несерйозне, правдиве → спотворене. У секундарних текстах відбуваються процеси компресії, пролонгації, десемантизації та гіперсемантизації. Появи нових «сентенцій» передують творчі пошуки, авторські інтенції поділитися з партнерами інтелектуальною знахідкою, модернізувати їх поведінку. Часові та просторові параметри авторських гумористичних висловів (АГВ) носять характер пан-хротопу, стягнення. Абсолютний антропоцентризм АГВ проявляється у взаємодії комунікантів [8]. Міркування АГВ являють собою алогічний, нестандартний, несподіваний розвиток авторської думки. Пор. англ.: *When a man teaches something he doesn't know himself to somebody else who has no aptitude for it, and gives him a certificate of proficiency, the latter has completed the education of a gentleman* (A.W. Shaw). Неоднозначна представленість нової мово-думки, її дистанціювання від вихідного джерела об'єктивує появу нових модифікованих конструкцій, повних контрастів і несподіванок. Пор. англ.: *You will never write a good book until you have written some bad ones* (B. Shaw). Тексти малого жанру не обмежені їх об'ємною параметризацією. Це – не ліліпути, а стартові майданчики для подальших розвідок.

Збереження структурно-семантичного наповнення оригіналу у секундарному тексті (трансляторі) дає право перекладу мати статус адекватного. Пор. англ.: *As you sow, you shall reap* / *Що посієш, те пожнеш*. У даній ситуації співставленні тотожні дії, у них спільна дидактична функція. Збережена настанова читачу. Еквівалентними є компоненти та блоки текстів. Ідея оригіналу зберігається й у наступній діаді: *Don't trouble trouble until trouble troubles you* / *Не бери тяжкого в руки, а дурного в голову*. Мовленнєвий акт настанови еквівалентно омовлюється на граматичному рівні та частково – на лексичному. Еквівалентність перекладу (повна, часткова та нульова) спрацьовує на різних рівнях. Вирішальною для адекватного перекладу (ми не вживаємо термін *точний*) є конгруентність, відповідність семантично-прагматичному наповненню: *Too many cooks spoil the broth* / *У семи няньок дитя без ока*. У цій ситуації маркуються різні образи, різні дії, але актуалізується єдина прагматична функція.

Ущільнені прислів'я об'єктивуються в еліптичних конструюваннях у художньому дискурсі. Наприклад:

And how's our stock-in-trade, partner?

Safe bind, safe find? (Ch. Dickens) [2, с. 305].

Прислів'я як малий жанр дискурсу використовують художні образи для порівняння референтів. Порівняння вживається для осмислення онтології жанру та принципів аналогії (синонімічні ряди), контрасту (антонімічні ряди), предметної суміжності (тематичні ряди) або резонансної ітеративності (епідигматичні кластери). Це уможлиблює об'єктивізацію неочікуваних ефектів здивування та загадковості. Наприклад:

Blind man would be glad to see, a. Prov. Corresp.
Казав сліпий ? побачимо.

«What's the news in-doors?»

«Let me see, said the blind man. Why the last news is, that I don't mean to marry your brother» (Ch. Dickens) [2, с. 63].

Гра словом, використання стилістичних прийомів та виражальних засобів слугують ідентифікації образності та ущільненості прислів'їв. Вони знімають смислові лакуни та фасцилізують актуалізацію дидактичних настанов.

Хронотоп прислів'їв проявляється в їх темпорально-просторовій синкреті. Прислів'я націлені на майбутнє, ословлюються в сучасному та використовують досвід минулого. Тематика наївної картини світу превалює у топіках досліджуваного об'єкту. Прислів'я віддають перевагу нейтральному лексикону та конкретним образам, етноспецифіка яких пронизує їх топікальність, а жанрові характеристики прислів'їв карбуються внутрішніми законами атракторів та репелерів.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що у текстах малого жанру актуалізуються діади дане :: нове, відоме :: невідоме, типове :: нетипове, тривіальне :: нетривіальне, важливе :: неважливе. Малі тексти – це не лише донори творчого шарму або відлуння минулого, це – енігматичне явище, об'єкт наукових розвідок, пошук прихованих іманентних тенденцій Мови – Мовлення – Мовленнєвої діяльності. Запропонований підхід і виопрацьовані параметри аналізу текстів малого жанру є перспективними для застосування у подальших он-

тологічних і гносеологічних студіях прислів'їв та приказок, афоризмів, загадок англійської, української та інших мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анохіна Т.О. Семантизація категорії мовчання в англомовному художньому дискурсі : монографія / Т.О. Анохіна. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 160 с.
 2. Баранцев К.Т. Фразеологічний словник англійської мови / К.Т. Баранцев. – Київ : Радянська школа, 1956. – 390 с.
 3. Бережан С.Г. Семантическая эквивалентность лексических единиц / С.Г. Бережан. – Кишинев : ШТИИИЦА, 1979. – 372 с.
 4. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике: Лингвистическая прагматика. – М., 1985. – Вып. 16. – 316 с.
 5. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. В 4 тт. Т. 3: П–Р. – М. : ОЛМА Медиа Групп, 2007. – 576 с.
 6. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія / [під заг. ред. І.С. Шевченко. – Х. : Константа, 2005. – 356 с.
 7. Жайворонков В.В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В.В. Жайворонков. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
 8. Кобякова І.К. Креативне конструювання вторинних утворень в англомовному дискурсі : монографія / І.К. Кобякова. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 128 с.
 9. Синергетика в філологічних дослідженнях : монографія / Т.И. Домброван, С.М. Еникеева, Л.С. Пихтовникова и др.; под общ. ред. проф. Л.С. Пихтовниковой. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 340 с.
 10. Філологічна скарбничка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vprava.at.ua/publ/pozaklasna_robota/dopomizhni_materiali/prisliv_39_ja_i_prikazki_na_temu_quot_dumka_i_mova_dosvid_ta_znannja_quot/11-1-0-6.
 11. Швачко С.О. У царині номінативних та комунікативних одиниць : зб. наук. пр. / С.О. Швачко – Суми : СумДУ, 2010. – 168 с.
 12. Шевченко І.С. Дискурс як мисленнево-комунікативна діяльність / І.С. Шевченко, О.І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. – Харків : Константа, 2005. – С. 21–28.
 13. Proverbs about Proverbs [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bartleby.com/346/3.html>.
 14. Webster's New World Dictionary. – USA, 1959. – 632 p.
 15. World Sayings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sayings.ru/world/english/>.

REFERENCES

Anokhina, T.O. (2008) *Semantizatiya kategorii movchannya v anglomovnomu khudozhnyomu discoursi [Semantization of the silence category in*

the English literary discourse]. Monograph. Vinnitsa: Nova Kniga Publ.

- Baranchev, K.T. (1956) *Phraseologichniy slovnyk angliyskoyi movi [The English phrasebook]*. Kyiv: Radyanska Shkola Publ.
- Berezhn, S.G. (1979) *Semanticheskaya ekvivalentnost leksyicheskikh edenitz [Semantic equivalence of the lexical units]*. Kishinev: Shtiintsa Publ.
- Dahl, V. (2002). *Tolkoviy slovar zhivogo velikoruskogo yazika [Explanatory Dictionary of the Russian slanguage]*. In 4 vols. Volume III: П–Р. – М. OLMA Media Group.
- Diskurs yak kognitivno-komunikativniy fenomen (2005) [Discourse as cognitive-communicative phenomenon]*: Shevchenko I.S. ed. in chief. Collective monograph. Kharkiv: Konstanta Publ.
- Dombrovan, T.I., Enikeeva, S.M., Pihtovnikova, L.S. and others (2015). *Sinergetika v filologicheskikh issledovaniyah [Synergetics in the philological research]*: monograph. Kharkiv: Karazin Kharviv National university Publ.
- Filologichna skarbnychka [Philological treasury]* [electronic resource]. Available from: http://vprava.at.ua/publ/pozaklasna_robota/dopomizhni_materiali/prisliv_39_ja_i_prikazki_na_temu_quot_dumka_i_mova_dosvid_ta_znannja_quot/11-1-0-6.
- Grice, G. P. (1985). Logic and speech communication. *Novoje v zarubezhnoj langvistike [New in foreign linguistics]*. Issue XVI. *Linguistic pragmatics*. М: Progress, 226-237.
- Kobyakova, I.K. (2007) *Kreativne konstruivannja vtorinnih utvoren' v anglomovnomu diskursi [The creative design of the secondary structures in the English discourse]*. Monograph. Vinnitsa: Nova Kniga Publ.
- Proverbs about Proverbs* [electronic resource] Available from: <http://www.bartleby.com/346/3.html>.
- Shevchenko, I.S., Morozova, O.I. (2005) *Diskurs yak mislennevo-komunikativna dijalnist' [Discourse as mental and communicative activities]*. *Diskurs yak kognitivno-komunikativnij fenomen*. – Kharkiv: Konstanta Publ., 21-29.
- Shvachko, S.O. (2010) *U tsarini nominativnih ta komunikativnih odinic' [In the field of nominative and communicative units]*. [Collected Works]. Sumy: Sumy State University.
- Webster's New World Dictionary* (1959). USA.
- World Sayings* [electronic resource]. Available from: <http://www.sayings.ru/world/english/>.
- Zhajvoronok, V.V. (2006) *Znaki ukrains'koj etnokul'turi : slovnik-dovidnik [Signs of Ukrainian ethnic culture: Dictionary Directory]*. K.: Dovira Publ.